

SPIS TREŚCI

Opis wykresów	9
Opis tabel	9
Przedmowa	13
Podziękowania	17
Nota do wydania polskiego	18

CZĘŚĆ I. POJĘCIA I KATEGORIE

Podstawowe pojęcia w badaniu zmiany	19
Metafora organiczna: klasyczne podejście do zmiany społecznej	19
Model systemowy i wywodzące się z niego pojęcie zmiany społecznej	20
Wiązki zmian: odejście od prostej wizji dynamiki społecznej	22
Model alternatywny: dynamiczne pole społeczne	24
Różnorodność procesów społecznych: typologia	27
Zmienne koleje idei postępu	38
Krótką historią idei postępu	38
Zdefiniowanie postępu	41
Mechanizm postępu	43
Upadek idei postępu	45
Alternatywne pojęcie postępu	47
Czasowy wymiar społeczeństwa: czas społeczny	53
Czas jako wymiar życia społecznego	53
Czas jako aspekt zmiany społecznej	55
Pomiar czasu	57
Czas w świadomości i kulturze	58
Funkcje czasu społecznego	61
Główne tradycje teoretyczne w badaniach nad czasem	64

4. Modalności tradycji historycznej	67
Procesualna natura społeczeństwa	67
Pojęcie tradycji	69
Powstanie i zmiana tradycji	71
Funkcje tradycji	74
Tradycjonalizm i antytradycjonalizm	76
5. Nowoczesność i co dalej?	78
Zdefiniowanie nowoczesności	78
Aspekty nowoczesności	82
Osobowość nowoczesna	85
Rozczarowanie nowoczesnością	86
Ponowoczesność	89
6. Globalizacja społeczeństwa ludzkiego	93
Od izolacji do globalizacji	93
Klasyczne ujęcia globalizacji	94
Najnowszy przedmiot zainteresowania: globalizacja kultury	97
Wizje zglobalizowanego świata i ideologie globalizmu	101

CZĘŚĆ II. TRZY WIELKIE WIZJE HISTORII

7. Klasyczny ewolucjonizm	103
Pierwsza metafora: organizm i wzrost	103
Założyciele ewolucjonizmu socjologicznego	105
Wspólne założenia teorii ewolucji	110
Słabości klasycznego ewolucjonizmu	112
8. Neoewolucjonizm	116
Odrodzenie się ewolucjonizmu	116
Neoewolucjonizm w antropologii kulturowej	117
Neoewolucjonizm w socjologii	120
Neofunkcjonalizm i debata na temat różnicowania	125
Zwrot w kierunku ewolucjonizmu biologicznego	127
9. Teorie modernizacji: dawne i nowe	130
Ostatnie wcielenia ewolucjonizmu	130
Pojęcie modernizacji	132
Mechanizmy modernizacji	134
Krytyka idei modernizacji	135
Teoria neomodernizacji i neokonwergencji	137

10. Teorie cykli historycznych	142
Logika teorii cyklicznych	142
Prekursorzy cyklicznej wizji dziejów	143
Historiozofie powstania i upadku cywilizacji	145
Socjologiczne teorie zmiany cyklicznej	148
11. Materializm historyczny	154
Ewulucjonistyczne i heglowskie korzenie	154
Marksowska wizja historii: trójpoziomowa rekonstrukcja	156
Poziom indywidualnych działań: teoria „istoty gatunkowej”	160
Poziom struktur społecznych: teoria klas	166
Poziom historii światowej: teoria formacji społeczno-ekonomicznej	168
Wielowymiarowa teoria tworzenia historii	170
 CZĘŚĆ III. WIZJA ALTERNATYWNA: TWORZENIE HISTORII	
12. Przeciwno progresywizmowi: współczesna krytyka	174
Odrzucenie „historycyzmu”: Karl R. Popper	174
Zwodnicza metafora wzrostu: Robert Nisbet	176
„Szkodliwe postulaty”: Charles Tilly	179
„Zapominanie” XIX wieku: Immanuel Wallerstein	180
13. Historia jako wytwór człowieka: rozwój teorii podmiotowości	183
W poszukiwaniu podmiotowości	183
Nowoczesne teorie podmiotowości	185
Współczynnik podmiotowy	191
14. Nowa socjologia historyczna: konkretność i uwarunkowanie	192
Rozkwit socjologii historycznej	192
Nowy historyzm	195
Współczynnik historyczny	199
15. Stawanie się społeczeństwa: sedno zmiany historycznej	202
Poziomy rzeczywistości społecznej	202
Poziom pośredni: podmiotowość i <i>praxis</i>	204
Środowisko naturalne i świadomość	208
Wprowadzenie czasu i historii	212
Stawanie się stawania się społeczeństwa	218

CZĘŚĆ IV. ASPEKTY STAWANIA SIĘ SPOŁECZEŃSTWA

16. Idee jako siły historyczne	220
Imponderabilia w historii	220
Duch kapitalizmu	221
Etos protestancki	222
Osobowość innowacyjna	224
Motywacja do osiągnięć	227
Kłopotliwa „mentalność socjalistyczna”	228
17. Wyłanianie się norm: uniki i innowacje	234
Normatywny rdzeń struktury społecznej	234
Zinstytucjonalizowane omijanie reguł	234
Innowacje normatywne	238
18. Wielkie jednostki jako podmioty zmiany	242
Historia jako wytwór człowieka	242
Konkurujące teorie	245
Stawanie się bohaterem	249
Bycie bohaterem	252
Wpływając na historię	253
19. Ruchy społeczne jako siły zmiany	255
Ruchy społeczne wśród innych podmiotów zmiany	255
Zdefiniowanie ruchów społecznych	256
Ruchy społeczne i nowoczesność	259
Typy ruchów społecznych	261
Wewnętrzna dynamika ruchów społecznych	265
Zewnętrzna dynamika ruchów społecznych	271
Stan teorii ruchów społecznych	274
20. Rewolucje: szczytowy przejaw zmiany społecznej	279
Rewolucja jako forma zmiany	279
Krótka historia idei rewolucji	279
Współczesne pojęcie rewolucji	281
Przebieg rewolucji	283
Modele rewolucji	285
Główne teorie rewolucji	286
Zdefiniowana ignorancja w badaniu rewolucji	294
Bibliografia	297
Indeks	317

SPIS WYKRESÓW

1.1. Proces uniliniarny lub liniowy kierunku zmiany	29
1.2. Proces multilinearny albo gałąź alternatywnych kierunków zmiany	30
1.3. Funkcja skokowa lub zmiana jakościowa	30
1.4. Proces cykliczny	31
1.5. Proces spiralny	32
1.6. Stagnacja	33
1.7. Proces losowy	33
8.1. Wizja systemu społecznego Stewarda (źródło: Kaplan i Manners, 1972: 47)	119
8.2. Schemat ewolucji Lenskiego (źródło: Lenski, 1966: 92)	122
11.1. Formacja społeczno-ekonomiczna	169
15.1. Wymiary i poziomy procesu społecznego	206
15.2. Podmiotowość i <i>praxis</i> w funkcjonowaniu	208
15.3. Przebieg procesu dziejowego	215
15.4. Różny zakres czasowy samoprzekształcania się społeczeństwa	215
17.1. Kolejność etapów dyfuzji innowacji	239
20.1. Deprywacja aspiracyjna (źródło: Gurr, 1970: 51)	289
20.2. Deprywacja kryzysowa (źródło: Gurr, 1970: 47)	289
20.3. Deprywacja progresywna (źródło: Gurr, 1970: 53)	289

SPIS TABEL

5.1. Weberowska opozycja dwóch typów społeczeństwa	80
5.2. „Zmienne porządkujące” Parsonsa	81
7.1. Społeczeństwo militarne <i>versus</i> społeczeństwo industrialne	107
7.2. Solidarność mechaniczna <i>versus</i> organiczna	109
7.3. <i>Gemeinschaft</i> (wspólnota) <i>versus</i> <i>Gesellschaft</i> (społeczeństwo)	109
10.1. Periodyzacja historii według Sorokina	152
15.1. Podmiotowość jednostkowa i społeczna	202
16.1. Osobowość autorytarna <i>versus</i> innowacyjna	225
19.1. Typologia zmiany	256